

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

**БЕЛА БАРТОК
(1881 - 1945)**

Каталог изложбе

НОВИ САД, 2006

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

КАТАЛОЗИ ИЗЛОЖБИ

122

АУТОР КАТАЛОГА И ИЗЛОЖБЕ

Ксенија Шуловић

Библиотека Матице српске приредила је изложбу поводом 125 година од рођења мађарског композитора Беле Бартока. Изложба је отворена од 26. јуна до 20. јула 2006. године у витринама испред свечане сале Матице српске, а коришћена је грађа из збирки Библиотеке Матице српске. Испод сваке каталошке јединице уписане су сигнатуре.

Музички фолклор у Бартоковој музици је конструктивни елемент без којег је она незамислива. Барток додуше готово никад не цитира народне песме, али је његова музика сва прожета карактеристикама мађарских и других источноевропских песама и плесова. Његов потпуно модеран звуковни сензибилитет даје таквој народно инспирисаној теми нова обележја, која леже изван домета чистог фолклора и не дају се њиме протумачити..(...)

Као фолклорист Барток је један од најистакнутијих истраживача савремене компаративне музикологије. Пре њега изворна мађарска народна песма није била довољно позната. Оно што се сматрало народном музиком била је хибридна творевина: варошки фолклор искривљен под утицајем циганске експресивности. Тек је Барток заједно са Кодаљијем открио лепоту мађарског фолклора у животу села. Бартокови су записи о сељачким напевима узори прецизности, а његове констатације, анализе и закључци од непроцењиве важности за науку. Сакупио је, транскрибовао и анализирао око 9500 народних мелодија.

Барток је осим мађарских, румунских, словачких, бугарских, циганских, арапских и турских мелодија, забележио и неколико српских песама.

Музичка енциклопедија, 1971

Од младости па до краја животног пута, Барток је остао веран високим хуманистичким идеалима, утеловљеним у Петефијевој поезији, Мункачијевим сликама, у музици његовог великог претходника Листа. Велика љубав према народу, вера у његову светлу будућност, ватрена увереност у прогрес, гнушање према рату, сваком насиљу - одређује карактер Бартока, уметника и човека. Угледавши се на Листа, Барток је све дубље и дубље проницао у суштину народног стваралаштва. За Бартока је проблем обраде фолклорних тема веома брзо престао да се своди само на избор хармоничних средстава, који су "прилагођени" дотичној мелодији. Композитор тежи да све елементе своје музике испуни народом, чувајући

притом индивидуалне црте. Барток је сачинио мноштво дела различитих жанрова. Међу њима је опера *Дворац Модробрадог*, балети *Дрвени принц* и *Чудесни мандарин*, шест гудачких квартета, три концерта за клавир и оркестар, концерт за алт-виолину и оркестар, симфонију *Кошут*, хорска и вокална дела, дела за виолину, клавир, обраде народних мађарских, румунских и словачких песама.

С.И. Вајс, 1959

Композиторски опус Беле Бартока представља најзначајнији допринос историје мађарске музике светској баштини. Његов рад на истраживању и проучавању народног мелоса означава заокрет у музикологији.

Велики мађарски лексикон, 1994

Трагом етнолога Беле Викара који је уз помоћ фонографа сакупио приближно хиљаду сеоских песама пошли су Золтан Кодал и Бела Барток и сакупљали аутентично мађарско народно песничко благо. Деценијама су снимали изворне песме и плесове Мађара и других народа у окружењу и истраживали музичке и етнографске конотације народне музике.

Мађарска хроника, 1996

Барток је одмах на почетку свог уметничког пута успоставио два елемента и она су га пратила током целог живота. Један елемент је дете, други народ. Оба су лебдела у ваздуху. Већ је Шуман осећао да се треба вратити дечијим ушима. После многих других и Дебиси је схватио о чему је реч и наставио је дечију музику. Међу сликарима у исто време су Пол Кле и Шагал открили дечије око. А народ? С овога гледишта, скандинавска, руска и шпанска музика почетком столећа су значиле прекретницу. А онда су бануле црначка и индијанска и кинеска и архаичка грчка уметност, привремено под сумњивим знаком примитивизма, али они који који су знали о чему је реч упад нису сматрали инвазијом примитивне народне уметности. Барток је остао код дечијих ушију и открио је музику народа.

Бела Хамваш, 1946

У атмосфери одушевљења након великог успеха *Плесне свите* 1923. године и упоређујући популарност ове композиције са другим делима аутора која су била теже изводљива, те због тога и мање позната, бечки издавач Бартокових дела Universal замолио је композитора за писање сличних, а истовремено и једноставних дела која би била погодна за извођење за мале оркестре. Барток је у овом периоду већ увелико радио на *Световној кантати (Cantata profana)* и озбиљно размишљао о *Другом концерту за клавир*. 'Упрошћеним делом' не би био у могућности да удовољи молби издавача, међутим, уважавајући његову жељу приступио је преради и транскрибовњу неких ранијих композиција. Тако је 1931. године настала грандиозна свитна верзија балет-пантомиме *Дрвени принц*, затим *Мађарске слике* и *Игре Ердеља* као прерада *Сонатине*, да би нешто касније написао и аранжман за пет

ставки *Двадесет мађарских народних песама* и за девет нумера од *Петнаест мађарских сељачких песама*. У назначеном периоду планирао је и оркестарску верзију новијих дела, као што су циклус *У природи* и *Девет малих клавијских композиција*, али те идеје није успео да реализује.

Опера *Дворац Модробрадог* представља прву сценску, а истовремено и вокалну композицију младог Бартока, што је највеличанственије и најсавршеније ремек дело у његовом једноиподеценијском стваралачком раду од 1900. до 1915. године.

Ђерђ Кро, 1962

Једном приликом је затражио од филолога Кечкеметија књигу Тукидита. Желео је да из њега цитира говор Перикла на енглеском језику. На грчком би било лепше – писао је –, али то не може! «Изгледало би, као да знам грчки, али то није истина.»

Научио је бар десет језика, али је грчки изостао, највероватније због тога, што није био у прилици да истражује живу грчку народну музику. Пошто није знао грчки језик, није желео да користи ни преводе.

Ове, на око, безначајне ситнице саме по себи ништа не значе. Ипак, оне нам говоре о Бартоковом ентузијазму и душевном стању септембра 1944. године.

Јулија Сеге, 1970

Сећамо се Беле Бартока. Сећамо се музичара, који се у јесен 1940. међу овим зидовима опростио од своје домовине. Највећи композитор свог времена, уметник извођач, научник, васпитач на крају свог последњег домаћег концерта свирао је своју кратку обраду народне музике из циклуса *За децу*. Кад су се светла угасила, затворио је поклопац клавира – њих стотину су били сведоци овом потресном опроштају. Убрзо након тога напустио је земљу, осећајући да ће само тако остати веран својој земљи, народу, уметности, својим хуманистичким идејама и идеалима.(...)

Пошто се у његовим делима заиста чују мелодије румунских, словачких, украјинских, бугарских, арапских, турских народа, највећег мађарског музичара свог времена проглашавају скрнавитељем нације. Приговарају му, да је сакупио и обрадио више материјала о румунским и словачким народним песмама, него о мађарским. Његов одговор на ове оптужбе био је, да та – такорећи – “расна нечистоћа” само користи његовој музици...”

Ђерђ Ацел, 1986

Исто тако, лепша и оригиналнија су она Бартокова дела у којима изражава не оно што је било, или би требало поново да буде, него оно што заправо јесте: застрашујући савремени универзум, његова тескоба и расуло. Барток припада времену у којем живи, нашем времену, и то изражава у музици кроз силовитост, бес, напетост, па и иронију и, упркос стваралачкој вољи и жаркој жељи, маскира се нежношћу и људском топлином; свестан да

је универзум бесконачан и отворен према човеку, свестан да постоји временска димензија (прошlost народа и будућност која се огледа у њиховој деци за коју тако често пише) и простор (*У природи* и склад у природи); он придаје значај разрешавању проблема и противречности које се јављају, техничким открићима – ритму, хармонији, звучности – које покушава да доведе до краја. Он је у потпуном складу са овом неумереном епохом која је изгубила контролу и која, превазиђена новонасталом цивилизацијом, настоји свом жестином да измисли средства и начин да је заузда.

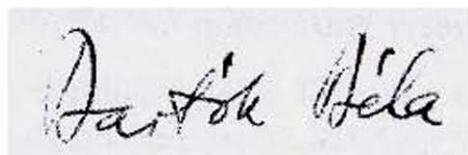
Пјер Ситрон, 1963

Током читаве своје каријере Бела Барток је имао само један концерт на територији некадашње Југославије, и то у Суботици, 23. новембра 1911. године.(...) Учествовао је као гост локалног Друштва филхармоније на прослави поводом стогодишњице рођења Франца Листа.

Млади уметник је те музичке вечери извео Бетовенов *Концерт за клавир у Ес дур* (*Allegro, Adagio, Rondo-Allegro*) у пратњи филхармонијског оркестра у Суботици и Листову *Rapsодију бр. 13*.

Извођење Бетовеновог клавирског концерта одражавало је, поред спектакуларне техничке генијалности, Бартоков савршени смисао за стилске и тонске нијансе и дубоку осећајност. Ремек дело Франца Листа, сјајну *Rapsодију бр. 13* изводио је страшно, ватрено, темпераментно, с гламурозном фантазијом.

Золтан Калапис, 2001

A photograph of a handwritten signature in black ink on a light-colored background. The signature reads "Bartók Béla" in a cursive, flowing script.

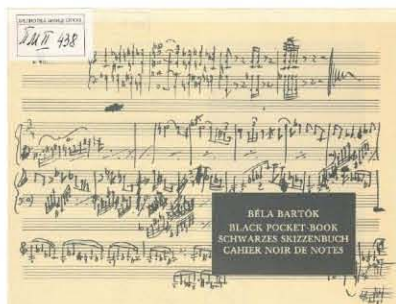
ДЕЛА

1. A magyar népdal / Bartók Béla. - Budapest : Rózsavölgyi és Tsa., 1924. - LXXII, 137 str.
III 150188
2. Mikrokosmos. [Štampana muzikalija] / Béla Bartók. - Piano Solo. - London [etc.] : Boosey and Hawkes, 1940. - 5 књ.
H IV 964/1-5

3. Serbocroatian heroic songs / collected by Milman Parry ; edited and translated by Albert Bates Lord. Vol. 1, Novi Pazar: English translations / with musical transcriptions by Béla Bartók, ; and prefaces by John H. Finley, Jr. and Roman Jacobson. - Cambridge : The Harvard University Press ; Belgrade : Serbian Academy of Sciences, 1954. - XVI, 479 str. [5] listova s fotogr., [1] presavijen list s mapom Jugoslavije
III 288399/1
4. Ethnomusikologische Schriften. 4, Melodien der rumänischen Colinde (Weihnachtslieder) / Béla Bartók ; herausgegeben von D. Dille ; [Übersetzung der Liedertexte von Gottfried Habenicht]. - Budapest : Editio Musica, 1968. - 16, XLVI, 470 str.
III 109799

5. Öt magyar népdal [Štampana muzikalija] / Béla Bartók ; közreadja = edited by Denijs Dille ; angol szöveg = english words by Nancy Bush. - Budapest : Editio Musica, 1970. - 1 partitura (11 str.)
H IV 2671
6. Slovenské ľudové piesne / zapísal a hudobne zatriedil Béla Bartók. Zv. 2. - 1. vyd. - Bratislava : Slovenská akadémia vied, 1970. - 808 str.
III 231441/2
7. Bartók Béla levelei / szerkesztette Demény János ; [az idegennyelvű leveleket fordította D. Benedict Edna]. - Budapest : Zeneműkiadó, 1971. - 175 str.
II 159599

8. Igra medveda / Bela Bartok. U: Igre za klavir / Nikola Rackov. - Knjaževac : Nota, 1978. - Str. 33-36.
H IV 3642/1
9. Osam mađarskih narodnih pesama : ciklus / Bela Bartok. U: Muzički mozaik. 5. - Novi Sad : Radio-televizija Novi Sad, 1979.
ГП IV 8880/5
10. Koncert u predvečerje [Zvučni snimak]. 6. - Zagreb : Jugoton, 1980. - 1 zvučna kaset
KA I 1140
11. Csantavéri muzikászó [Zvučni snimak] / előadja a csantavéri Bartók Béla művelődési egyesület. - Aleksandrovac : Diskos, 1980. - 1 gramof. ploča
ГП I 7552

12. Barilli [Zvučni snimak] / dirigent Katalin Tasić. - Beograd : PGP RTS, 1998. - 1 CD
KDM 317
13. Let's play classic [Zvučni snimak] / [izvode] Gudači Svetog Đorđa = St. George Strings ; dirigent = conductor Petar Ivanović. - Beograd : PGP RTS, 1998. - 1 CD
KDM 242
14. Let's play classic [Zvučni snimak] / [izvode] Gudači Svetog Đorđa. - Beograd : PGP RTS, 1998. - 1 zvučna kaset
KA I 5768
15. 2 Scherzi [Štampana muzikalija] / von Franz Schubert ; revidiert von Béla Bartók. - Budapest : Rozsnyai Károly, [s. a.]. - 1 partitura (11 str.)
H IV 4799
16. Vier slowakische Volkslieder [Štampana muzikalija] / Béla Bartók. - [S. l. : s. n., s. a.]. - 1 partitura (10 str.)
H IV 2692
17. For Children. Vol. 2, Based on Slovakian Folk Tunes [Štampana muzikalija] / Béla Bartók. - London : Boosey & Hawkes, Ltd., [s. a.]. - 40 str.
H IV 2312

ЛИТЕРАТУРА

18. Zenei Lexikon. 1. köt., A-K / Bartók Béla... [et al.] közreműködésével ; szerkesztették Szabolcsi Bence és Tóth Aladár. - Budapest : Győző A., 1930. - 587 str., [60] strana s tablama, [17] listova s tablama
II 166983/1
19. Béla Bartók / Serge Moreux ; [aus dem Französischen übersetz von Ursula Müller]. - 2. Aufl. - Zürich ; Freiburg : Atlantis, 1952. - 165 str., [1] list sa slikom B. Bartoka
I 115200
20. Bela Bartok / sous la Direction de Albert Richard. - Paris : Richard - Masse, 1955. - 222 str., [4] str. s tablama
III 250308

21. Зачем и как собирать народную музыку / Бела Барток ; [перевод, вступительная статья и примечания С. И. Вайса]. - Москва : Государственное музыкальное издательство, 1959. - 47 стр.
I 200934
22. Bartók Béla emlékére / szerkesztette Szabolcsi Bence és Bartha Dénes. - Budapest : Akadémiai Kiadó, 1962. - 727 str.
III 155362

23. Bartók Béla színpadi művei / Kroó György. - Budapest : Zeneműkiadó, 1962. - 294 str.
СП III 828
24. Bartók / Pierre Citron. - Paris : Seuil, 1963. - 185 str.
I 251585
25. Bartók dramaturgiája / Lendvai Ernő. - Budapest : Zeneműkiadó, 1964. - 285 str.
СП III 829
26. Asimetrični ramovi Balkana u kompozicijama Béla Bartók / Kiss Lajos. - Skopje : Združenje na folkloristite na SR Makedonija, 1968
III 29011
27. Bartók / publié sous la direction de Bence Szabolcsi. - 2e éd. remaniée. - Budapest : Éditions Corvina ; [Paris : Boosey et Hawkes], 1968. - 331 str., [32] str. s tablama
II 253996

28. Bartók Béla, a zongoraművész / Demény János. - Budapest : Zeneműkiadó, 1968. - 67 str., [16] str. sa slikama B. Bartoka III 155851
29. Bartók Béla / Ujfalussy József. - 2., javított kiad. - Budapest : Gondolat, 1970. - 587 str. II 159438
30. Emberek maradni / Szegő Júlia ; Bartók Béla életregénye. - Bukarest ; Budapest : Kriterion : Zeneműkiadó, 1970. - 566 str. II 156996
31. Muzička enciklopedija. 1, A-Goz / [glavni urednik Krešimir Kovačević]. - [2. izd.]. - Zagreb : Jugoslavenski leksikografski zavod, 1971. - 713 str. IV 8303/1

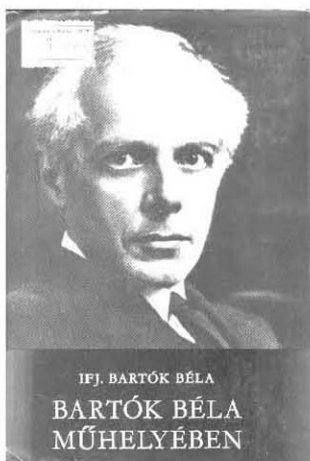
32. Béla Bartók / Gesammelt und erläutert by Ferenc Bónis ; [aus dem Ungarischen übertragen von Irene Kolbe ; Umschlagfoto Kata Kálmán]. - Budapest : Corvina, 1972. - 260 str. IV 100837
33. Mosonyi Mihály és Bartók Béla emlékére / szerkesztette Bónis Ferenc. - Budapest : Zeneműkiadó, 1973. - 364 str., [36] str. s tabloma, [1] višestruko presavijeni list s tablom (note) III 156657

34. Bartók Béla / Lampert Vera. - Budapest : Akadémiai Kiadó, 1976. - 229 str., [1] list s fotografijom umetnika
I 155038
35. Bartók nem alkuszik / Zoltai Dénes. - Budapest : Magvető, 1976. - 283 str.
II 162515
36. Vallomások Bartókról / Fodor András. - Budapest : Zeneműkiadó, 1978. - 147 str.
II 162852
37. Bartók breviárium / [összeállította és az előszót írta Ujfalussy József]. - 3. kiad. - Budapest : Zeneműkiadó, 1980. - 679 str.
II 163620

38. Bartók-kalauz / Kroó György. - 3. kiad. - Budapest : Zeneműkiadó, 1980. - 267 str.
II 163617
39. Elindultam szép hazámból / Székely Júlia. - Budapest : Móra Kiadó, 1980. - 202 str., [8] tabli s fotografijama
II 163703
40. Ungurul Bartók, sau interferențe creatoare polietnoglosice / Ovidiu Varga. U: Quo vadis musica. Vol. 2, Orfeul moldav și alți șase mari ai secolului XX / Ovidiu Varga. - București : Editura muzicală, 1981. - Str.147-170.
II 312153/2

41. Bartók Béla műhelyében / Ifj. Bartók Béla. - Budapest : Szépirodalmi Könyvkiadó, 1982. - 528 str., [72] str. s tablama II 164357
42. Bartók útjai / Aczél György. U: Jövőt mutató elődök / Aczél György. - Budapest : Gondolat, 1986. - Str. 139-151. II 165446
43. Magyar Nagylexikon. 3. köt., Bah-Bij. - Budapest : Akadémiai Kiadó, 1994. - 836, XIII. str. III 158983/3
44. Барток / Бела Хамваш. У : Летопис Матице српске. – Год. 169, књ. 452, св. 5 (нов. 1993), стр. 615-620. II 951

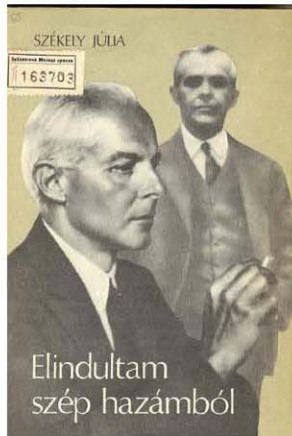
45. Асиметрични ритам (аксак) у музичкој традицији балканских народа / Нице Фрациле. У: Зборник Матице српске за сценске уметности и музику. - 14 (1994 [шт. 1995]), стр. 31-56 ноте. II 6179
46. A népzene felfedezése. U: A magyarok krónikája / összeállította, szerkesztette és az összefoglaló tanulmányokat írta Glatz Ferenc. - [Az 1995. évi mű 2., változatlan kiad.]. - Budapest : Officina Nova, 1996. - Str. 516. IV 150977

47. Bartók, Kodály. U: A magyarok krónikája / összeállította, szerkesztette és az összefoglaló tanulmányokat írta Glatz Ferenc. - [Az 1995. évi mű 2., változatlan kiad.]. - Budapest : Officina Nova, 1996. - Str. 616.

IV 150977

48. Записи Беле Бартока са банатских простора / Нице Фрациле. - [Нови Сад : Матица српска, 1997]. - Стр. 53-76
П. о.: Зборник Матице српске за сценске уметности и музику; 16/17, 1995.

III 415165

49. Béla Bartók [Katalog]. - Budapest : Editio Musica, [s. a.]. - 1 presavijen list

ПМ II 438

50. Béla Bartók [Katalog] / Works in the Catalogue of Editio Musica Budapest. - Budapest : Editio Musica, [s. a.]. - [23] str.

ПМ II 432

51. Тријумф жеље за животом / Мирјана Здравковић. У: Позориште. - Год. 68, бр. 6/10 (јануар - јун 2001), стр. 49.

П III 280

52. A szabadkai hangverseny : Bartók Béla / Kalapis Zoltán. U: Lentségi arcképcsarnok / Kalapis Zoltán. - Újvidék : Forum, 2001. - Str. 134-146.

III 429134

ФАКСИМИЛИ И ФОТОГРАФИЈЕ

53. Бела Барток
54. Бартоков отац Бела
55. Бартокова мајка Паула
56. Петогодишњи Бела Барток
57. Бела Барток и његова сестра Елза, 1892
58. Портрет Беле Бартока, рад Иштвана Вођерацког, 1905
59. Бела Барток приликом прикупљања народних песама, 1908
60. Бела Барток са супругом Дитом
61. Бела Барток са фонографом
62. Бела Барток у врту Колумбија Универзитета
63. Бела Барток, 1926
64. Бела Барток на повратку из Америке, 1928
65. Бела Барток са сином Петером, 1928
66. Први Бартоков наступ у Карнеги холу 13. фебруара 1928. године
67. Бела Барток на свечаном концерту у Будимпешти
68. Бела Барток у Давосу
69. *Дрвени принц*, аутограф
70. Бартоково писмо сину писано у Њујорку 17. октобра 1941. године
71. Најава концерта у Евастоунбану 7. јануара 1942. године одржаном на Нортвестерн Универзитету
72. Страница из Бартоковог пописа српског и хрватског фолклорног материјала, аутограф

БЕЛА БАРТОК
1881 - 1945

Издавач
Библиотека Матице српске
Нови Сад
Матице српске 1

Уредник
Миро Вуксановић

АУТОР КАТАЛОГА
Ксенија Шуловић

Одломке текстова Золтана Калаписа, Ђерђа Ацела, Јулије Сеге,
Ђерђа Кроа, Пјера Ситрона и С.И. Вајса превеле Каталин Рафа,
Маргита Киш, Даниела Ломен и Драгица Мијовић

ПРИПРЕМА
Ксенија Шуловић
Оливера Михајловић

УМНОЖАВАЊЕ
Миранда Антић

ПОВЕЗ
Милорад Родић

ТИРАЖ
50 примерака